

Ze skotské gaelštiny přeložila jedno z nejlepších děl gaelské prózy 20. století. Doktorandka FF UK Petra Johana Poncarová představuje Konec podzimu

„Jak napsal významný skotský kritik Ronald Black, pokud člověk neumí gaelsky, pojednává Konec podzimu o konci jednoho světa, a pokud gaelsky umí, pojednává o konci celého světa,“ říká o knize překladatelka, která působí na Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK a v rámci výzkumu se soustředí právě na moderní skotskou gaelskou literaturu. Román *Tormoda Caimbeula* je považován za absolutní vrchol gaelské prózy 20. století a čtenáři nabízí možnost nahlédnout do zcela jiného způsobu života. Přesto doposud nebyl přeložen do angličtiny ani jiného cizího jazyka.

Jste pravděpodobně jediná překladatelka ze skotské gaelštiny do češtiny. Co vás ke skotské gaelštině přivedlo?

Na počátku byl zájem o Skotsko jako takové, o jeho literaturu a místní minoritní jazyky, které jsou v současné době dva – keltská skotská gaelština (Scottish Gaelic) a germánská skotština (Scots). Při své první cestě do Skotska jsem si pořídila učebnici *Teach Yourself Gaelic*, napřed hlavně pro zábavu, ale když mi profesor Martin Procházka z Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK, který mě v zájmu o skotská témata od začátku podporoval, půjčil bilingvní antologii moderní skotské gaelské poezie, začala jsem uvažovat o tom, že se na gaelské Skotsko zaměřím ve svém výzkumu.

Absolvovala jsem několik letních kurzů na ostrově Skye a

následně jsem se přihlásila na dvousemestrální intenzivní kurz pro pokročilé a rodilé mluvčí na gaelské univerzitě Sabhal Mòr Ostaig, který jsem absolvovala v roce 2013/2014. Zároveň jsem v místní knihovně napsala diplomovou práci zaměřenou na poezii o místech v dílech Sorleyho MacLeana a Dericka Thomsona, dvou nejvýznamnějších gaelských básníků dvacátého století. Mým prvním překladem byla báseň „Čínský brouk“ současného básníka Christophera Whytea a překlady dalších básní jsem pořídila pro čtení, které jsme s autorem uspořádali v Praze na podzim 2015.

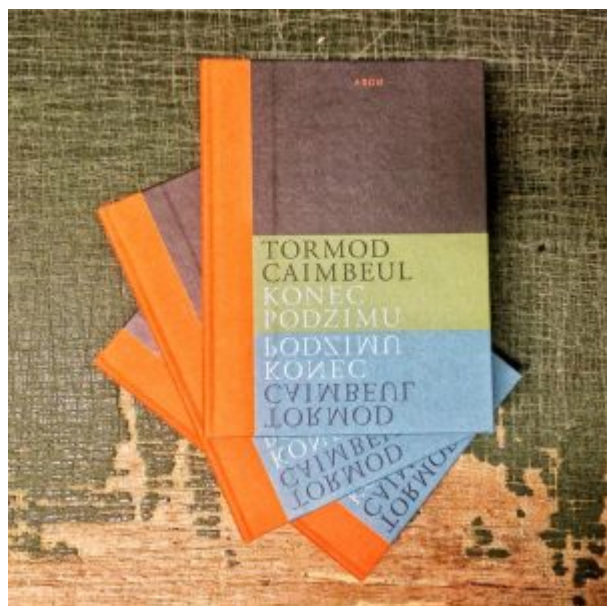
Je pro Čecha těžké naučit se skotskou gaelštinu, například v porovnání s angličtinou?

Gaelština má čtyři pády, takže v porovnání s rodilými mluvčími angličtiny máme my Češi jistou výhodou. Stejně tak se nám lépe vyslovují některé specifické zvuky, které se v gaelštině objevují. Vzhledem k tomu, že neexistují učebnice v češtině, vede cesta ke gaelštině přes anglické zdroje. Na internetu je zdarma k dispozici řada skvělých výukových materiálů, ale pobyt přímo v gaelsky mluvících oblastech myslím nic nenahradí. Časté pobyty ve Skotsku mi umožnila mimo jiné i fakultní stipendia a granty.

Proč jste se rozhodla překládat zrovna dílo Tormoda Caimbeula – knihu, která není přeložená ani do angličtiny?

Důvodů bylo víc. Lákala mě možnost vytvořit vůbec první překlad skotské gaelské prózy do češtiny a zároveň první překlad tohoto významného díla do jakéhokoliv cizího jazyka. *Konec podzimu* totiž není kniha, která by měla význam jen v kontextu gaelského Skotska – jde o dílo pozoruhodné i v kontextu skotské a evropské literatury. Během svého ročního studijního pobytu na ostrově Skye jsem se navíc s autorem setkala, protože nás na čtrnáct dní učil jako záskok za svou manželku Màiri Sìne Chaimbeul, která měla na starosti náš kurz. Caimbeul, který bohužel před třemi lety zemřel, byl skvělý zábavný vypravěč a laskavý, vstřícný člověk. *Konec podzimu* je pak pokládán za dosud nejlepší román ve skotské

gaelštině – konkuruje mu možná Caimbeulův další román *Shrapnel*, takže jsem si říkala, že když už budu překládat z gaelštiny první knihu, mělo by to opravdu stát za to.

Co vše obnáší překlad a celá příprava takové knihy?

Příprava knihy byla sice velmi radostná, ale zároveň náročná co do překladatelské práce i organizace. *Konec podzimu* pojednává o nyní zaniklém světě venkovských gaelsky mluvících komunit a objevuje se v něm řada názvů rostlin a zvířat (zejména jsem se poučila o rybách, škeblích a řasách), terminologie týkající se značkování ovcí, sklizení rašeliny či rybolovu. Caimbeul navíc píše hutným dialektem svého rodného kraje Ness na ostrově Lewis, takže ne všechno lze dohledat ve slovníku.

Co se týče organizace, bylo třeba vyřídit obsáhlou administrativu související s financováním knihy z grantu GAUK a také autorská práva – autorova rodina je nakonec poskytla zdarma a i z toho důvodu bylo možné investovat do knihy samotné, která je myslím velice zdařilá i po grafické stránce.

Spolupracovala jste na překladu s někým dalším? Například formou konzultací?

České vydání *Konce podzimu* je můj splněný sen, za který vděčím

několika kolegům a přátelům z okruhu Filozofické fakulty UK. Prof. Procházka se mnou jako vedoucí spolupracoval na výzkumném projektu podpořeném GAUK a díky jeho podpoře jsem i v minulost získala další granty a stipendia, které mi umožnily výjezdy do Skotska za účelem výzkumu i jazykových kurzů.

Překlad redigoval Radvan Markus, který působí na Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK, sám překládá z irštiny a za překlad stěžejního irského románu *Hřbitovní hlína* získal cenu Magnesia Litera. V nakladatelství Argo si knihu vzala na starosti Hana Zahradníková, absolventka anglistiky a bohemistiky na FF UK, která se mimo jiné věnuje i irské literatuře. Pomohla mi zvládnout administrativu, poskytla mi cenné připomínky k překladu i doslovu a přizvala ke spolupráci na knize skvělou grafičku Markétu Jelenovou.

Všem jsem velmi zavázána, stejně tak jako vedení nakladatelství Argo, které se do tohoto netradičního podniku pustilo.

Můžete krátce shrnout o čem román *Konec podzimu* je? Čím by mohl českého čtenáře zaujmout?

Jak napsal významný skotský kritik Ronald Black, pokud člověk neumí gaelsky, pojednává *Konec podzimu* o konci jednoho světa, a pokud gaelsky umí, pojednává o konci celého světa. V románu vystupují tři staří přátelé, manželé Nell a Ailean a jejich soused Coinneach, kteří žijí v odlehlé části skotského ostrova, odkud již všichni ostatní odešli nebo zemřeli. Jejich život naplňuje péče o zvířata, vzájemné návštěvy a vzpomínky. Román je prosycený odkazy na tradiční gaelskou kulturu a zároveň v něm lze vysledovat silný vliv evropského modernismu, zejména Caimbeulových oblíbenců Becketta a Joyce. Navzdory existenciálním tématům jako konec lidského života a zánik jazyka a kultury je *Konec podzimu* velmi zábavné a vtipné čtení. Nabízí nám možnost nahlédnout do zcela jiného způsobu života, ale skrze postavy, které jsou uvěřitelné, opravdové a myslím, že i velmi sympatické.

Kdy má román vyjít a kde ho bude možné koupit?

Román vyšel již těsně před Vánoci a je k dostání v knihkupectvích kamenných i internetových. Knihu bude možné koupit také na slavnostním uvedení, které proběhne ve středu 6. února od 19:00 v Kampusu Hybernská. O knize pohovoříme společně s redaktory, ukázky přečte slovesný dramaturg Českého rozhlasu Dvojka Libor Vacek a ze záznamu zazní i úryvky z originálu v podání samotného autora. Večer zazní i tradiční skotské melodie v podání Radvana a Jany Markusových. Vstup je volný a všichni zájemci jsou samozřejmě srdečně zváni.

Co v souvislosti s překládáním plánujete do budoucna? Přeložit další knihu Tormoda Caimbeula? Či nějakého jiného autora?

V překládání z gaelštiny bych ráda pokračovala. Na vydání teď čeká výbor básní již zmíněného skotského autora Christophera Whytea. Z prózy bych ráda přeložila ještě Caimbeulovy dva zbývající romány, zejména noirový experimentální thriller *Shrapnel* zasazený do edinburského podsvětí, ale to bude záležet na tom, s jakým ohlasem se setká *Konec podzimu*.

Tereza Šindelářová

Mgr. Petra Johana Poncarová (*1988) působí na Ústavu anglofonních literatur a kultur FF UK jako výzkumná pracovníce v rámci projektu KREAS a manažerka mezinárodního doktorského programu MOVES (Horizon 2020). Ve svém výzkumu se zaměřuje na moderní literaturu ve skotské gaelštině, zejména na tvorbu Dericka Thomsona, Sorleyho MacLeana a Tormoda Caimbeula, o jehož románech vydala vůbec první odborné studie. Překládá pro nakladatelství Argo a Host.